

Sleutels voor nieuwe mossoorten in de Standaardlijst

Henk Siebel

In Buxbaumiella 50-2 verscheen de nieuwe Standaardlijst van de Nederlandse blad-, lever- en hauwmossen. Enkele soorten worden daar nieuw genoemd, maar ontbreken in de meest gangbare determinatiewerken. Om deze soorten toch te kunnen determineren volgen hier enkele sleutels en aanwijzingen. De sleutels sluiten nauw aan bij die van Touw & Rubers (1989).

Zie voor literatuur verder bij de Standaardlijst.

Dicranella schreberiana var. *robusta*

1. Planten in kleine plukjes tot 1,5 cm. Blad tot 2,5 mm, topdeel goetvormig, smal driehoekig, getand. var. *schreberiana*
1. Planten in tot 3 cm hoge zoden. De habitus doet denken aan *Dicranella palustris*. Blad tot 1,4 mm en in verhouding breed, bladtop stomp en meestal alleen bovenaan getand. var. *robusta*

Ecologie en voorkomen in Nederland:

D. schreberiana var. *robusta* komt voor op moerassige plaatsen en is recent gevonden in een moerassige laagte bij een voedselrijk ven aan de Noordwestelijke Veluwerand. Ze is ook uit de ons omringende landen bekend.

Hedwigia ciliata en *Hedwigia stellata*

1. Cellen in het bladmidden met 1 tot 4 papillen, cellen met meer dan 1 papil talrijk. Topcel van de hyaliene bladtop in de meeste bladeren afgeknot en gekroond met 2-5 papillen. Bladtoppen droog meest recht of bladbuiging volgend. *Hedwigia ciliata*
1. Cellen in het bladmidden met overwegend 1 papil, soms een enkele cel met twee papillen. Topcel van hyaliene bladtop gepunt, soms tweetoppig. Bladtoppen droog meest teruggebogen, vooral in bovendeel van steriele scheuten. *Hedwigia stellata*

Hedwigia stellata werd vroeger niet van *H. ciliata* onderscheiden. Afb. 260 in Nieuwe Atlas Nederlandse Bladmossen (Landwehr 1984) betreft *H. stellata* en niet *H. ciliata*.

Ecologie en Voorkomen in Nederland:

Hedwigia ciliata is zeer zeldzaam in Nederland. Deze soort is onder meer gevonden op oud met rust gelaten asfalt en op zure schors van bomen.

Hedwigia stellata is thans uiterst zeldzaam in Nederland. Deze soort is vroeger met name gevonden op zonnige stenen van hunebedden.

Rhynchostegiella teneriffae en *Rhynchostegiella curviseta*

Rhynchostegiella teneriffae en *R. curviseta* lijken wat habitus betreft sterk op elkaar; ze zijn als volgt van te onderscheiden.

1. Bladen lijn-lancetvormig, geleidelijk zeer fijn toegespitst en vrijwel gaafrandig; laminacellen tot ca. 100 µm lang, 10–20 x zo lang als breed; Seta glad.
.....*Rhynchostegiella tenella*
1. Bladen lancetvormig, niet tot zwak toegespitst, aan de takbladen duidelijk getand; laminacellen tot ca. 60 µm lang. 6–10 x zo lang als breed; Seta dicht en fijn papillaat
.....2
2. Nerf tot in de bladtop reikend; laminacellen (5-) 6-8 (-9) x zo lang als breed
.....*Rhynchostegiella teneriffae*
2. Nerf tot 2/3 van de bladlengte reikend; laminacellen (6-) 8-10 (13) x zo lang als breed *Rhynchostegiella curviseta*

Ecologie en Voorkomen in Nederland:

Rhynchostegiella teneriffae is op een aantal plaatsen gevonden op baksteen, beton en ruwe granietkeien in de spatzone aan de westkant van het IJsselmeer. Zij groeit hier samen met o.a. *Rhynchostegium riparioides* en komt gemiddeld lager in de zonerings voor dan *R. curviseta*.

Rhynchostegiella curviseta komt voor op meestal sterk beschaduwde baksteen, maar ook wel op beton en ruw graniet. Zij is niet zeldzaam langs het IJsselmeer en wordt ook gevonden langs rivieren en beken.

Schistidium rivulare en *Schistidium platyphyllum*

3. In bovenste bladen bij goed zoeken meestal wel één met een duidelijke glashaar aanwezig, wanneer meerdere takken bekeken worden; merendeel der perichaetiumbladen eirond-langwerpig of eirond-lancetvormig, 1,5-3 maal zo lang als het sporogoon; kapsel meer dan 1,3 maal zo lang als breed; sporen 9-16 µm *Schistidium apocarpum* s.l.
3. Merendeel der perichaetiumbladen eirond, tot 1,5 maal zo lang als het sporogoon; Kapsel 0,8-1,3 maal zo lang als breed; sporen 16-24 µm 4
4. Meestal in ijle toefjes groeiend; stengels 1,5–5 cm; kapseldragende takken meest in bundels van 2-6 takken van gelijke lengte. Bladen meest licht gekromd en asymmetrisch, bovenaan scherp gekield, 2,1-3,2 x 0,7-1,3 mm, (stomp)puntig; glashaar afwezig, maar topcellen soms subhyalien; bladrand meest getand, soms zelfs grof getand. Theca urnvormig, donker roodbruin; exotheciumcellen dikwandig met grote trigonen, hoofdzakelijk isodiametrisch of kort verlengd *Schistidium rivulare*
4. Meestal in dichte toefen groeiend; stengels 1,3-2,5 cm. Bladen meest niet gekromd, stomp gekield, 1,4-2,3 x 0,5-1,0 mm, stomp of puntig; bladrand glad of onder de top onregelmatig getand. bovenste bladen vaak met zeer kort soms getand glashaarpuntje van een klein aantal hyaliene cellen. Theca urnvormig, gelig tot roodbruin; exotheciumcellen dunwandig of iets verdikt, in centrale en lage deel van kapsel overwegend verlengd in vrij regelmatig patroon *Schistidium platyphyllum*

S. platyphyllum werd vroeger niet of als ssp. *latifolium* van *S. rivulare* onderscheiden. Afb. 138 in de Nieuwe Atlas Nederlandse Bladmossen (Landwehr 1984) betreft *S. platyphyllum* en niet *S. rivulare*.

Ecologie en Voorkomen in Nederland:

Schistidium rivulare groeit op boomvoeten en silicaathoudende of basenhoudende stenen in en langs beken en rivieren. Ze is zeldzaam langs de grote rivieren.

Schistidium platyphyllum groeit op basenrijke of kalkrijke stenen in en langs beken en rivieren, zelden ondergedoken. Ze is vrij algemeen langs de grote rivieren.

Scorpidium revolvens en *Scorpidium cossonii*

2.	Hyalodermis aanwezig; planten al dan niet met rode tint	4
2.	Hyalodermis afwezig; planten zonder rode tint	3 (zie T&R)
4.	Eenhuizig. Bladcellen in midden van stambladen 61-140 (-175) µm lang, met kort tot lang spoelvormig versmalde celuiteinden. Buitenkant exostoom gewoonlijk meer dan 50% dwarsgestreept in laagste deel.
.....	<i>Scorpidium revolvens</i>
4.	Tweehuizig. Bladcellen in midden van stambladen 14-95 (-120) µm lang, met rechte tot kort spoelvormig versmalde celuiteinden. Buitenkant exostoom hoofdzakelijk (>70%) gestippeld in laagste deel.
.....	<i>Scorpidium cossonii</i>

Scorpidium cossonii werd vroeger niet of als *Drepanocladus intermedius* van *S. revolvens* onderscheiden (Touw & Rubers 1989). Van Afb. 285 en 285A in de Nieuwe Atlas Nederlandse Bladmossen (Landwehr 1984) is niet zeker of het *Scorpidium cossonii* of *S. revolvens* betreft.

Voorkomen in Nederland:

Scorpidium revolvens was bekend van drie vindplaatsen, maar is waarschijnlijk uitgestorven.

Scorpidium cossonii was vroeger zeldzaam, maar is nu uiterst zeldzaam.

Errata Checklist lichenen en Standaardlijst mossen

Buxbaumiella 50 deel 1 Checklist lichenen:

pag. 10 regel 4922 *caligans*: twee kolommen zijn verschoven
(Nederlandse naam en lettercode)

pag. 12 regel 4098 *haematites*: één kolom is verschoven (lettercode)

Buxbaumiella 50 deel 2 Standaardlijst mossen:

pag. 83: De cijfercode voor *Polytrichum juniperinum* moet zijn 3151

pag. 87: De cijfercode voor *Syntrichia intermedia* moet zijn 3058

pag. 89: De Ned. naam voor *Anthoceros punctatus* is Zwart hauwmos

pag. 94: De cijfercode voor *Tritomaria quinquedentata* moet zijn 3526